

# Bir Suç Duyurusu Üzerine

PROF. DR. HASAN EREN

Avukat Ahmet Koç 26.9.1989 günlü dilekçesinde benim Türk Dil Kurumu Başkanı olarak 25.9.1989 günü TRT de yayımlanan konuşmamda (İMKÂN) sözcüğü yerine OLANAK sözcüğünü kullandığımı öne sürmüştü. Bunun Başbakanlığın resmî kuruluşlara Anayasa resmî dilinin kullanılmasına ilişkin 26.9.1989 günlü ve 1989/18 sayılı genelgeye aykırı bulunduğunu öne süren Av. Ahmet Koç benim hakkımda görevi kötüye kullanmak suçundan yasal işlem yapılmasını istemişti.

Bunun üzerine Cumhuriyet Savcısı Ali Kemal Fettahoğlu'nun çağrısına uyarak Cumhuriyet Savcılığına başvurmuştum.

Konu, Türk Dil Kurumuna karşı girişilen kampanya bakımından düşündürücüdür.

104

O açıdan Cumhuriyet Savcısı Ali Kemal Fettahoğlu'nun "konunun önemi ve güncelliği göz önüne alınarak" yaptığı irdelemenin *Türk Dili* okurlarına sunulması gerekli görülmüştür.

Cumhuriyet Savcısı Ali Kemal Fettahoğlu'nun bilimsel ve hukuki yetkiyle yazdığı irdelemeyi gözden geçirelim.

TÜRK DİL KURUMU BAŞKANLIĞINA

ANKARA

## Kovuşturmaya Yer Olmadığına İlişkin Karar

Davacı : K.H.  
Müşteki : Av. Ahmet Koçak  
Sanık : Prof. Dr. Hasan EREN-Türk Dil Kurumu Başkanı.  
Suç : Görevi kötüye kullanmak.  
Suç Tarihi : 25.9.1989.

Hazırlık Evrakı İncelendi

Suç duyurusunda bulunan Av. Ahmet Koç 26.9.1989 günlü dilekçesinde, Türk Dil Kurumu Başkanı Hasan Eren'in 25.9.1989 günü TRT de saat 18.00

deki haber bülteninde yayınlanan konuşmasında (İMKAN) sözcüğü yerine OLANAK sözcüğünü kullandığını bunun Başbakanlığın resmi kuruluşlarda Anayasa resmi dilinin kullanılmasına ilişkin 26.9.1989 günlü ve 1989/18 sayılı genelgeye göre çıkarılan Anayasa Sözlüğü'ne aykırı bulunduğunu öne sürerek, adı geçen hakkında görevi kötüye kullanmak suçundan yasal işlem yapılmasını istemiştir.

Konunun önemi ve güncelliği göz önüne alınarak, Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı olduğunda kuşku bulunmayan yazar ve düşünürlerin görüşlerinden yararlanmak sureti ile, konu ayrıntılı olarak irdelendiğinde:

### **Anayasa'ya göre Türk dili**

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 3.üncü maddesinde Türkiye Devleti'nin dilinin Türkçe olduğu, 4. maddesinde de bunun değiştirilemeyeceği ve değiştirilmesinin de önerilemeyeceği hükümlerine yer verilmiş; 11. maddesinde ise Anayasa hükümlerinin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ile kişileri bağlayan temel hukuk kuralları olduğu; yasaların da Anayasa'ya aykırı olamayacağı vurgulanmıştır.

Anayasa'nın 134. maddesinde, "Atatürkçü düşünceyi, Atatürk ilke ve devrimlerini, Türk kültürünü, Türk tarihini ve Türk dilini bilimsel yoldan araştırmak, tanıtmak ve yaymak ve yayınlar yapmak" amacı ile Atatürk Dil ve Tarih Yüksek Kurumu kurulacağı öngörülmüştür. Görüldüğü üzere Anayasa'da "Anayasa resmi dili", ya da "Anayasa dili" diye bir tanım ve belirleme bulunmamaktadır.

O nedenle Türk dilinin ne olduğunu yine Anayasa'nın başlangıç bölümünde değinildiği üzere Atatürkçülük çerçevesinde belirlemek gerekmektedir.

### **Dilin tanımı**

Dil, "duygu, düşünce, dilek ve tasarılarımızı başkalarına aktarmaya yarayan işaretler sistemi" olarak tanımlanmıştır. Dil insanlar arasında en önemli ve etkili iletişim aracıdır.

### **Türk dili**

Türk dili Türk ulusunun kullandığı dildir. Türkiye'de yaşayan insanların Türk ulusunu oluşturmasının ve ulusun bütünleşmesini sağlayan bağıdır.

Türk ulusunun bağımsız, özgür ve kendine özgü ekinini (kültürünü) yaratmasını, çağdaşlaşmayı sağlayan araçtır.

Türkçenin Ural-Altay dilleri ailesinden olduğu söylenir. Türkçe dünyanın en eski yazı dilidir.

Prof. Dr. Bedi Akarsu 16 Eylül 1984 de yayımlanan bir gazete yazısında henüz 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmut'un Türk dilini tanıtmak ve bilmeyenlere

öğretmek amacıyla *Divanî Lügat-ü Türk*'ü yazdığını bu yapıt ile daha 11. yüzyıl-  
da Türkçenin ne zengin bir dil olduğunun anlaşıldığını söylemekte, 15. yüzyıl-  
da ise Ali Şir Nevai *Muhakemetü'l Lügateyn* adlı yapıtında Türkçenin Farsçaya üs-  
tünlüğü savını öne sürmekte ve kanıtlarını göstermektedir.

Ama ne yazık ki daha sonra çeşitli nedenlerle Türkçe bilim ve yazı dili ola-  
rak Arapça ve Farsçanın etkisi altına girmiştir. Osmanlı savunucuları, Türkçe-  
nin kendi içinden gelişmesine olanak görmemişler, Türkçeyi “çadır dili, aşiret,  
kaba dil” sözler ile nitelemişlerdir. Ne var ki Osmanlı Türkçesi, Türkler için ulu-  
sal dil olma üstünlüğüne varamamıştır. Osmanlıca Arap abeceli, Arap, Fars ve  
Türk dillerinin sözlük birikimi ile bu üç dilin kendilerine özgü yazım ve dil bil-  
gisi kurallarını içeren karma bir dildir.

Kırsal kesimlerde yaşayan Türk toplumu bu dili yazamıyor, okuyamıyor,  
konuşamıyor ve anlayamıyordu.

### Türk dilini özleştirme çabaları

Tanzimat Fermanının babası Reşit Paşa “fenne ve sanata ilişkin eserlerinde”  
de herkesin anlayıp yararlanabileceği biçimde yazılmasını istiyordu.

Çünkü Osmanlılarda ülke yönetiminin dili Arapça, Farsça, Türkçe karışımı  
yapay bir seçkinler dili idi. Yüzyıllardır süregelen Osmanlı İmparatorluğu'nda  
Türkçe ilk olarak 1876 Anayasa'sı ile (I. Meşrutiyet) resmi dil kabul edilebilmiştir.

Türk dilinin yabancı dillerin egemenliğinden kurtulması özlemi yeni de ğil-  
dir, ancak bunun bir devlet sorunu olarak ele alınması, dilin ulusal varlığını bi-  
çimlendiren temel öge diye anlaşılması Atatürk'le başlamıştır.

### Atatürk'ün Dil Devrimi

2 Eylül 1930'da Atatürk “ülkesini bağımsızlığına kavuşturmuş olan Türk  
milleti” dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarıp, bağımsızlığına ka-  
vuşturacaktır” sözü ile dil devriminin yolunu açmıştır.

Atatürk'ün başlattığı Türk dil devrimi, aydınlar ve halk arasında yazılan ve  
konuşulan dil ayrılığının giderilmesi, halka yaklaşılması ve dilde birliğin sağlan-  
ması amacına yöneliktir. Dil devrimi ile Türk çocuğu ezbercilikten kurtulup yara-  
tıcılığa yönelmiş, kavram, sözcük dağarcığı zenginleşmiştir. Bir ulusun ulus olabil-  
mesi için öz dilini konuşması gerekir. Dil elbette kendiliğinden gelişir, ürer ama  
Atatürk dili kendi doğal akışı içinde bırakmadı, dilin hızla yalınlaşması onun de-  
ğişmez ülküsü olmuştur. Atatürk Türk Dil Kurumunu kurarak dilimizin kendi öz  
benliğine kavuşturulması yolunda en önemli girişimde bulunmuştur.

Dilimiz de her dil gibi, başka dillerden en aza indirilmiş ölçüde yararlanmış-  
tır. Her gün yalnızca kimya alanında iki bin yeni buluş yapıldığı dünyamızda di-



limize bilimsel gelişmelere koşut olarak yabancı sözcüklerin girmesi kaçınılmazdır. Biz de bütün uluslarla birlikte telefon, otobüs, elektrik gibi yabancı sözcükleri kullanmaktayız.

Düşüncesi olmayanın dili, dili olmayanın düşüncesi olmaz. O halde düşüncemizi geliştirmek için dilimizi geliştirmemiz gerekir.

Bilim adamları Türk dilinin derleme, tarama ve yeni sözcük türetme olarak üç ayrı yolla beslenip zenginleşeceğini belirtmektedirler. Halk dilindeki Türkçe söz toplama işine derleme, eski eserlerin incelenip taranarak Türkçe söz değerlerinin ortaya çıkarılmasına tarama denir. Üçüncü ve en önemlisi ise adı üstünde türetmedir.

Dil devrimi, Osmanlıcaya, daha doğrusu geri kalmışlığa karşı bir tepkidir. Dil devrimi bütün atılımların temel taşı olmuştur.

Türkçeleştirme işine kendi de katılan Atatürk 1937 yılında yazdığı *Geometri* kitabında açığı, üçgen, yüzey gibi sözcükler türeterek Türkçeye kazandırmıştır. “Uzay, boyut, varsayım” gibi sözcükler de bu kitapta önerilmiştir.

Dil bilginlerimiz haklı olarak yeni bulunan sözcüklere uydurma ve aşırı diyenler asıl aşırılığın Osmanlılık olduğu yanıtını veriyorlar.

### Atatürkçülüğe karşı olanlar

107

Ne yazık ki bugün toplumumuzda Atatürkçülerin yanı sıra Atatürk karşıları da var.

Atatürk devrinde kendilerine uygun bir çevre bulamayan bağınaz kişiler Atatürkçülüğün ödünler koparmaya elverişli bir ortamın oluşmasını beklemişlerdir. Sözde kamu vicdanı rahatsızlığı ya da kamu yararı görüşü öne sürülerek geriye dönük uygulamalar yapmak için fırsat kollamışlardır.

Doğrudan doğruya Atatürk'e dil uzatamayanlar genellikle onun ilkelerini ve eserlerini temelden sarsma çabasına yönelmişlerdir. Kuşaklar arası kopukluğun nedenini dilin özleşmesine bağlayarak Türk Abecesi'ne saldırmışlardır.

Anayasa'da bulunmayan Türkçe sözcüklerin kullanılmasına bu nedenle aşırı tepki gösterirler. Bu tepkinin bir sonucu olarak TRT de Türkçe sözcük kullanarak Prof. Hasan EREN hakkında ceza yaptırımını uygulanması istenmektedir.

Suç duyurusunda bulunan bu yoldaki isteği de Türk dilinin korunması amacıyla yönelik olmaktan çok, dil devrimine karşı çıkma görünümündedir.

Bütün bu olumsuzluklara karşın, Atatürk'ün diğer devrimleri yanı sıra dil devrimi de Türk toplumunun tüm katmanlarınca, içtenlikle benimsenmiştir.

Atatürkçülük toplumda o denli güçlü yaşamaktadır ki ona inanmayanlar bile onu sahiplenmeye çalışmaktadırlar.



Bugün Türk dilinin özleşmesine karşı çıkanların en tutucuları bile bir şey söylemek için kullandıkları yüz sözcükten doksanı, işin ayırında olmadan, beğenmedikleri, çoğu kez uyduruk diye niteledikleri yeni Türkçe sözcüklerdir.

Bugünün gençleri, yazarları, bilim adamları Osmanlıca sözcüklerin hiçbirini kullanmamakta 60 yıla yakın bir süredir yerleşmiş Türkçe sözcükleri yeğlemektedirler.

Artık bilim dili, yazın dili, gerçek kimliğine, ulusal bir niteliğe kavuşmuştur.

Zaten bir ulus kendi dilinde konuşamaz düşünemez ise onda bağımsızlık, özgürlük, benlik, kişilik, erdem, yücelik, doğruluk, yaratıcılık vb. gibi insanı biçimlendiren kavramların üretilmesi olanaksızdır.

### Sonuç

Suç duyurusunda bulunan kişinin tepki gösterdiği olanak sözcüğü yerine istenilirse "İMKAN" sözcüğünü karşılayabilecek bir başka Türkçe kökenli sözcük türetilip kamuoyuna sunulabilir. Kaldı ki olanak sözcüğü uzun bir süreden beri benimsenmiş ve kullanılagelmiştir. Türkçeyi *Anayasa Sözlüğü* adıyla çıkarılan bir sözlükle ya da bir genelge kapsamı ile sınırlandırıp durağan hâle getirmek Atatürk'ün dil devrimi ilkelerine aykırı olacaktır.

108

Anayasaların dile temel oluşturmak için yazmadıkları gibi TRT'ye de bir sözcüğün Türk dilinin yapısına ve işleyişine uygun düşmediğini değerlendirme görev ve yetkisi verilmemiştir. Çelişkili sözcükler içermesinin yanı sıra 1982 Anayasası'nın tepki Anayasası niteliğinde olup işlevini tamamladığı, bütünüyle değişmesi gerektiği en yetkili kişilerce belirtilmektedir.

Kaldı ki Anayasamızda kullanılan sözcükler sayılı ve kısıtlıdır. Türkçeyi bu sözcüklerle sınırlamak Türk dilinin gelişmesini önlemekle eş anlamlıdır dahası Türk dilini küçümsemektir.

Anayasamızda bulunmayan bir sözcüğün TRT yayınında kullanılmasının suç olduğunu varsaysak bile böyle bir yasağa uyma zorunluluğu bu kurumda konuşma yapan Prof. Hasan Eren için değil, TRT görevlileri için bağlayıcı olabilir.

Anayasada kullanılan sözcüklere uyulup uyulmaması değil, Anayasa'nın temelini oluşturan Atatürk ilke ve devrimlerine içtenlikli olarak bağlı olmaktır amaçlanan.

Açıklanan nedenlerle görevi kötüye kullanmak suçundan ötürü Prof. Hasan EREN hakkında kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına, kararın bir örneğinin bilgi için TRT'ye ve Türk Dil Kurumuna gönderilmesine, CMUK 164. maddesi uyarınca itiraz yolu açık olmak üzere karar verildi.

7.12.1990

Cumhuriyet Savcısı, A. Kemal FETTAHOĞLU